

Vállalati fenntarthatóság és fenntartható vállalkozások

HORVÁTH KLAUDIA GABRIELLA¹

Ebben az írásban a vállalati fenntarthatóság témakörét vizsgáljuk, különös tekintettel arra, hogy a vállalati fenntarthatóságról szóló elméleti megközelítések mennyire vannak összhangban a nemzetközi vállalati fenntarthatósági keretrendszerek és indexek hasznosíthatóságával. Egyik fontos következtetésünk, hogy a vállalkozásokat különféle szempontból „fenntarthatónak minősítő” indikátorrendszerek és indexek a vállalati fenntarthatóságra úgy tekintenek, mint a vállalati működés során keletkezett pozitív és negatív hatások kiegyensúlyozásának módjára. A fenntarthatónak tekintett vállalkozások így gyakran a vállalati fenntarthatósággal összefüggő értékeket nem, vagy csak kis mértékben, látszólag képviselik. Ezzel összefüggésben a vállalati fenntarthatóságról való stratégiai gondolkodás ösztönzésének kulcsát az üzleti és fenntarthatósági szempontok összekapcsolásában látjuk. Ilyen módon az átfogó nemzetközi keretrendszerek alkalmazása helyett a vállalatok számára egyéni prioritásokon alapuló saját fenntarthatóság-mérési modellek kidolgozását javasoljuk.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, gazdasági fejlődés, vállalati fenntarthatóság, fenntarthatóság mérése

Corporate Sustainability and Sustainable Enterprises

The topic of corporate sustainability was analysed in the paper with regard to how theories are consistent with the applicability of international corporate sustainability frameworks and indices. The results show that the frameworks and indices that classify companies as “sustainable” usually view corporate sustainability as a way of balancing the positive and negative effects of business. Hence, companies considered to be sustainable often do not represent values related to corporate sustainability and sustainable development. In this context, the key to encouraging strategic thinking about corporate sustainability lies in connecting profit oriented and sustainability aspects of business operations. Consequently, instead of applying comprehensive international indices, the development of the companies’ own sustainability measurement models based on individual priorities is recommended.

Keywords: sustainability, economic development, corporate sustainability, measuring sustainability

1 Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, e-mail: horvath.klaudia.gabriella@uni-nke.hu

Bevezetés és problémafelvetés

A fenntarthatóság, illetve az ezzel összefüggő fenntartható gazdasági növekedés és fejlődés, valamint a vállalati fenntarthatóság, illetve társadalmi felelősségvállalás fogalmakkal egyre gyakrabban találkozunk különböző fórumokon, könyvekben és a médiában egyaránt, ugyanakkor kevésbé vagyunk tisztában a fenti kifejezések jelentésével, még kevésbé az egyes fogalmak közötti összefüggésekkel.

A Covid–19 okozta termelési, gazdasági válság és az egyre fokozódó nemzetközi háborús helyzet még inkább ráirányítja a figyelmet a földön rendelkezésünkre álló környezeti erőforrások szűkösségére és az egyéni haszon maximalizálására törekvő szociokulturális, fogyasztói attitűd káros volta.² Ezzel összefüggésben fontos látnunk, hogy a fenntarthatóság kérdésköre nem egyszerűsíthető le csupán a globális felmelegedés, a természeti katasztrófák, a zöldítés vagy az újrahasznosítás hívószavaira. Már csak azért sem, mert a jelenlegi, az emberiség számára fenntarthatatlan növekedési pálya (növekvő népesség, növekvő fogyasztás, növekvő vagyoni különbségek, globalizáció, urbanizáció stb.) megváltoztatásához először a gazdasági rendszer működését szükséges újragondolnunk.³ Ilyen szempontból tehát a fenntarthatóság nem csupán a látható, környezeti szempontokat foglalja magában, hanem a gazdasági, illetve társadalmi-kulturális rendszert érintő átfogó problémaköröket is.

Ebben az írásban a fenntarthatóság fogalmát elsősorban gazdasági, mikroökonómiai szempontból, a vállalatok szintjén vizsgáljuk. Arra keressük a választ, hogy a vállalati fenntarthatóság fogalma és a fenntartható vállalati működés feltételei hogyan függnek össze; ennek keretén belül pedig milyen koncepcionális ellentétek jelennek meg a tudományos, elméleti megközelítések és a különböző vállalati fenntarthatóságot mérő keretrendszerek, mutatószámok között. A tanulmány felépítése a következő: a szakirodalmi áttekintés során először kitérünk a gazdasági növekedés és fejlődés közötti összefüggésekre, majd bemutatjuk a vállalati fenntarthatóság fogalmának értelmezési lehetőségeit, röviden kitérve az érintett elméletre. Ezt követően elemzünk néhány, a fenntartható vállalati működést mérő keretrendszert. Végül összefoglaljuk a vállalati fenntarthatósággal kapcsolatos problémaköröket.

A makro- és mikroszintű fenntarthatóságfogalmak értelmezése

A gazdasági növekedés, a gazdasági fejlődés és a fenntartható fejlődés összefüggésrendszere

A *gazdasági növekedés* a makrogazdasági teljesítmény növekedését, leegyszerűsítve a termelési kapacitások növelését, az egységnyi erőforrásból megvalósuló, növekvő kibocsátást jelenti, amelyet a leggyakrabban az egy főre jutó GDP (Gross Domestic

² HENDERSON 2020.

³ CSATH 2020b.

Product) növekedésének mértékével mérünk.⁴ A klasszikus közgazdaságtani gondolkodók, így többek között Adam Smith, David Ricardo és Jean Charles Léonard de Sismondi a gazdasági növekedés hajtóerejének a rendelkezésre álló (illetve a lehető legnagyobb mennyiségben felhalmozott) tőke, munkaerő és természeti erőforrások (elsősorban föld) minél hatékonyabb felhasználását tekintették.⁵ Először John Stuart Mill 1848-ban megjelent *Nemzetgazdaságtan alapelvei* című művében vetette fel a termelési tényezők szűkösségének és ezzel együtt a gazdasági növekedés korlátozottságának problémakörét.⁶ A folyamatos növekedésre épülő neoklasszikus közgazdaságtani elméleteket azonban tovább erősítette a 19. században megélenkült vállalati részvénykereskedelem és a nagy értékű multinacionális vállalatok kialakulása.⁷

A második világháborút követően megvalósuló gazdasági konjunktúra és technológiai fejlődés lényegében a modern kori fogyasztói társadalom kialakulását eredményezte.⁸ A 20. század második felében bekövetkező környezeti katasztrófák (ózonlyuk kialakulása, savas esők, szmog, Aral-tó kiszáritása stb.), illetve vállalati botrányok (a DDT rovarirtó szer forgalmazása, a Nestlé csecsemőtápszer-botránya stb.) azonban rávilágítottak arra, hogy a gazdasági, demográfiai és környezetszennyezés-növekedésnek komoly, az emberiség jövőjét veszélyeztető korlátai vannak, amelyek szélsőséges esetben a természeti rendszerek visszafordíthatatlan mértékű károsodásához vezetnek.⁹ Ennek hatására az 1960-as években jelent meg a közgazdaságtani gondolkodásban a gazdasági növekedés mellett a gazdasági fejlődés fogalma, amely a mennyiségi tényezők helyett a gazdasági rendszer minőségi szempontjaira helyezi a hangsúlyt.

Gazdasági fejlődésen azt a folyamatot értjük, amelynek célja a nemzet vagy adott közösség gazdasági, társadalmi, szociális és környezeti jólétének és jóllétének, valamint életminőségének befogadó (inkluzív) jellegű javítása.¹⁰ Ernst Friedrich Schumacher 1973-ban megjelent, nagy hatású, *A kicsi szép* című művében fogalmazta meg, hogy a kényszeres növekedési pálya okozta folyamatos hatékonyságjavításra, illetve költségcsökkentésre való törekvés lényegében kiüresíti az emberi jóllét és boldogság dimenzióját, mert a technológiai haladás egy ponton az emberi munkavégzés elértéktelenedéséhez vezet.¹¹ Ilyen módon a fejlődési folyamat az emberi kreativitásra és innovációs képességre épít, míg a növekedési folyamat a fizikai dimenziók mesterséges túlfeszítését eredményezi. Ahogyan arra Dabóczi Kálmán is rámutat, a növekedés nélküli fejlődés legkézenfekvőbb bizonyítéka maga a föld, hiszen míg méretében, tömegében nem változik, szüntelen evolúciós folyamatok mennek végbe rajta, amelyek közül a káros hatással nem járó folyamatok fejlődést, az emberi élet minőségének

4 ZSUPANEKNÉ 2005.

5 FARKAS 2022.

6 KOCSIS 1999.

7 MAZZUCATO 2018.

8 TOMKA 2011.

9 BARANYAI–CSERNUS 2018.

10 SCHWARZER 2014.

11 SCHUMACHER 1973.

javulását eredményezik.¹² Daly (1991) értelmezésében „a növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak”.¹³

A fenntartható fejlődés fogalmát a Brundtland Bizottság *Közös jövőnk* című 1987-es jelentése a következő módon írja le: „a *fenntartható fejlődés* olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generáció szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generáció esélyeit arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket”.¹⁴ A fenntartható fejlődés tehát a fenntarthatóság három pillérének, a környezet minősége megőrzésének, a gazdasági jólét és jóllét biztosításának, valamint a társadalmi igazságosság megteremtésének egyidejű megvalósításával érhető el.¹⁵ Boda et al. (2021) értelmezésében a fenntartható gazdasági rendszer elérésének kulcsa a tartós és finanszírozható, tehát a külső és belső egyensúly fenntartása mellett megvalósuló mennyiségi és minőségi haladás.¹⁶ Mindehhez hosszú távon elengedhetetlen a gazdasági növekedésről alkotott hagyományos képünk újragondolása; a reális igényeket nélkülöző fogyasztói magatartás, a telhetetlen méretgazdaságosság és az egymással szembeni etikátlan hozzáállás (kapzsiság) önpusztító körforgásának átalakítása.¹⁷ Ide kapcsolódóan fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a fenntartható fejlődési pályára való átállás elsősorban nem pénz kérdése. Ennek oka, hogy a nemzeti, szervezeti és egyéni szinten is megjelenő, jellemzően felelőtlen pénzgazdálkodás és hitelezési gyakorlat, vagy más néven túlköltekezés és eladósodás a gazdasági növekedési lehetőségek korlátatlanságára épít.¹⁸ Azt feltételezve, hogy a jelenben felvett hitelek és az így kialakuló adósság árát a jövőbeni gazdasági növekedés majd fedezni fogja. Az, amikor egyre több hitelt adunk azoknak, akik azt nem tudják visszafizetni, azért, hogy felzárkózhassanak azokhoz a gazdagabb rétegekhez, amelyek eleve könnyebben és jövedelemarányosan olcsóbban férnek hozzá a gazdasági javakhoz, fenntarthatatlan gyakorlat.¹⁹ A fenntartható gazdasági fejlődés elsősorban a szociokulturális mentalitás, a közösségek értékéről való gondolkodás megerősítése és a gazdasági haladás irányainak kijelölésével segíthető elő. A gazdasági növekedés, a gazdasági fejlődés és fenntartható fejlődés fogalmainak kapcsolatrendszerét az 1. ábra mutatja be.

Az ábrán látható, hogy a gazdasági növekedés mértékének világos határai vannak, míg a makrogazdasági és mikrogazdasági szintű fejlődés, illetve az ezekre épülő fenntartható fejlődés kevésbé behatárolt koncepciók. A hosszú távú cél az, hogy a gazdasági növekedés koncepcióját a fenntartható fejlődésre való törekvés váltsa fel, amelyet Vollrath (2020) a *beérett gazdaság (fully grown economy)* fogalmával ír le.²⁰

12 DABÓCZI 1998.

13 DALY 1991.

14 BÁRTH-FEHÉR 2012.

15 CSATH 2020a.

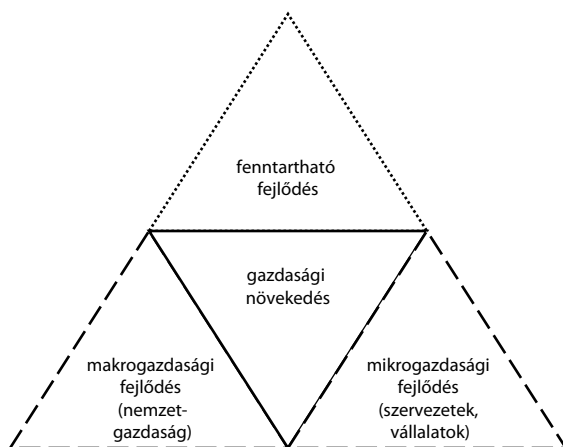
16 BODA et al. 2021.

17 DUDÁS 2013.

18 STIGLITZ 2012.

19 AKGIRAY 2019.

20 VOLLRATH 2020.

1. ábra: A gazdasági növekedés, a gazdasági fejlődés és fenntartható fejlődés fogalmainak kapcsolatrendszere

Forrás: a szerző szerkesztése

Arra tekintettel, hogy fenntartható gazdasági növekedés és fejlődés fent bemutatott fogalmi koncepciói – mint láttuk – elsősorban globális léptékben, makro szinten, kissé absztrakt módon értelmezendők; a következőkben kitérünk a gazdasági rendszer alapegységeinek tekinthető vállalatokra vonatkozó konkrétabb fenntarthatóság-elméletekre.

A vállalati fenntarthatóság fogalmi megközelítései

Mivel a fenntarthatósággal összefüggő környezeti, társadalmi és gazdasági problémák nem szűkíthetők le földrajzi egységekre, gazdasági szektorokra vagy társadalmi csoportokra; a fenntarthatóság fogalma önmagában véve nem értelmezhető mikroszinten. Mindez egy paradox, önmagában véve ellentétes helyzetet eredményez, hiszen ahogyan arra az előző fejezetben is rávilágítottunk; a fenntartható fejlődési pályára való átállás valójában az egyének jelenlegi fogyasztói és a szervezetek profitmaximalizáló üzleti magatartásának megváltoztatásával indulhat el.²¹ Ilyen szempontból tehát kulcsfontosságú, hogy megértsük a vállalkozók és vállalatok szerepét a fenntartható fejlődés folyamatában, amelyhez viszont elengedhetetlen egyfajta gazdasági szempontú, vállalati szintű fenntarthatósági koncepció meghatározása.

A fenntarthatóság fogalmának közgazdaságtani értelmezéseit tekintve alapvetően megkülönböztetjük a környezetgazdaságtani és az ökológiai közgazdaságtani megközelítéseket, amelyek a klasszikus vállalatelméleti koncepciókhoz is szorosan kapcsolódnak. Mindkét elméleti megközelítés egyetért abban, hogy a környezet, a természeti tőke mindenféle üzleti tevékenység alapja.²²

21 MÁLOVICS 2011.

22 MÁLOVICS 2011: 15–17.

A környezetgazdasági elmélet áll közelebb a neoklasszikus közgazdaságtani áramlathoz. Ennek keretén belül a gazdasági rendszerben a természeti erőforrások olyan termelési tényezőkként jelennek meg, amelyek felhasználásából keletkező negatív hatások (például környezetszennyezés, egyenlőtlen jövedelemelosztás stb.) a kevésbé hatékony termelési folyamat eredményeképpen jönnek létre, tehát a gazdasági folyamatoktól bizonyos értelemben elkülönült externáliáknak tekinthetők. Ilyen szempontból a megközelítés a fenntarthatóságot valójában a hatékony erőforrás-gazdálkodással társítja.²³ A környezetgazdasági elmélet a természeti erőforrásokat pótolhatónak tartja, amivel a *gyenge fenntarthatóság* koncepcióját erősíti, amelyen a természeti tőke mesterséges tőkével való helyettesíthetőségét értjük. A környezetgazdaságtani áramlat a természeti tőke pótlásának módjaként a technológiai fejlődést jelöli meg.²⁴ Ilyen módon tehát az elmélet azt feltételezi, hogy a technológiai haladás az erőforrások szűkössége esetén (tehát, ha a gazdasági szereplőknek olyan magas árat kellene fizetnie adott erőforrásért, hogy az üzleti tevékenység már nem lenne nyereséges) olyan új innovációk bevezetését eredményezi, amelyek más, helyettesítő erőforrások használatát és/vagy új erőforrások létrehozását teszik lehetővé. A környezetgazdaságtani megközelítés végeredményben a neoklasszikus vállalatelméletet erősíti, amely a vállalatok, és ezáltal minden üzleti tevékenység működési alapjának a *tulajdonosi értékelmélet* (stockholder vagy shareholder value) szerint a profitmaximalizálást tekinti.²⁵ Mindez azt jelenti, hogy a vállalatok számára a természeti erőforrások csupán a nyereség maximalizálásához szükséges optimális inputösszetétel eszközei. A rövid távú profitszerzési célok függvényében pedig a vállalat nem vizsgálja adott termelési folyamat hosszú távú, illetve az üzleti tevékenység más, gazdasági és társadalmi szereplőkre gyakorolt hatásait. Ahogyan Aras és Crowther (2008) utal rá: a környezetgazdaságtani elméletben a fenntarthatóság az üzleti tevékenység eredményeképpen megvalósuló pozitív és negatív hatások kiegyensúlyozását jelenti.²⁶ A vállalati fenntarthatóság fogalmának környezetgazdaságtani megközelítése tehát valójában nagyon távol áll a fenntartható fejlődés lényegétől; hiszen a vállalati fenntarthatóságot továbbra is az erőforrások másoktól való elvonásával és az erőforrás-helyettesítési lehetőségek korlátlanásával valósítja meg.²⁷

Ezzel szemben az *ökológiai közgazdaságtan* alapvetése, hogy a termelési folyamat során keletkező káros hatások eredményként romló természeti és társadalmi környezet a gazdaság működésének velejárója, nem pedig a kevésbé hatékony erőforrás-gazdálkodás következménye. Ilyen szempontból tehát a negatív hatások mértéke a gazdasági teljesítménnyel együtt nő, egészen addig, amíg a bioszféra visszafordíthatatlan károkat szenved. A gazdasági növekedés lehetőségei tehát korlátozottak. Ezzel összefüggésben az ökológiai közgazdaságtan elmélete az *erős fenntarthatóság* koncepciója mellett

23 RESZEGI 2004.

24 LO-SHEU 2007.

25 JONES-HARRISON 2019.

26 ARAS-CROWTHER 2008.

27 TÓTH 2003.

foglal állást, amely értelmében a természeti tőke mesterséges tőkével nem, vagy csak nagyon kis mértékben helyettesíthető, tehát a természeti erőforrások megőrzésének szükségessége önmagában is korlátozza a gazdasági növekedés ütemét és mértékét.²⁸ Ebből fakadóan az ökológiai közgazdaságtan képviselői szerint a technológiai haladás és az innováció bizonyos természeti erőforrásokat és komplex ökoszisztéma-szolgáltatásokat²⁹ nem képes kiváltani. Ennek oka, hogy az új, innovatív technológiák elterjedése bizonytalan, mert a gazdasági szereplők magatartását a korábbi döntéseiktől való *útfüggőség* jellemzi (ha egy technológia lényegesen drágább, mint a rendelkezésre álló erőforrások továbbra is pazarló felhasználása; akkor a piaci szereplők alapvetően nem fogják alkalmazni a drága technológiát), emellett előre nem látható negatív extern hatásokat gerjeszhetnek. Ez utóbbi jelenséget hívjuk *Jevons-paradoxonnak*, vagy visszapattanó hatásnak. Jó példája, hogy a gépjárművek üzemanyag-hatékonyságának növekedése az autóval megtett kilométerek számának növekedésével jár együtt, amely napjainkban is jelentős környezeti terhelést jelent. Az innováció önmagában tehát nem eredményez fenntartható gazdasági és üzleti gyakorlatot.³⁰ Ebből következően az ökológiai közgazdaságtan elmélete a fenntarthatóságot nem tekinti pénzben mérhető, kvantifikálható tényezőnek, hiszen a korlátlan gazdasági növekedés visszafordíthatatlan, láncreakció jellegű környezeti és társadalmi rombolást eredményezhet. A vállalatok végső soron azért nem alapozhatják működésüket csupán a profitmaximalizálásra, mert az üzleti tevékenység a társadalom egyéb rendszereitől nem elkülönült folyamat. Ilyen módon a vállalatok tevékenysége a tulajdonosok, a munkavállalók és fogyasztók mellett hatást gyakorol a természeti környezetre, a többi piaci szereplőre és a társadalom egészére egyaránt. A profitmaximalizálásra való törekvés tehát az üzleti eredmények kisajátítását eredményezi, növelve ezzel a tulajdonosok vagyonát, miközben a negatív következményeket a többi gazdasági és társadalmi szereplőre hárítja.³¹ Ezzel összefüggésben fogalmazta meg Carroll (1979) és Ansoff (1979), majd Freeman (1984) az *érintett elmélet* (*stakeholder value*) koncepcióját. Az érintett elmélet lényege, hogy a vállalatoknak működésük során tekintettel kell lenniük, illetve felelősséget kell vállalniuk a tevékenységükből fakadó közvetlen és közvetett, valamint szándékolt és nem szándékolt hatásokra egyaránt. Ilyen módon az üzleti tevékenység végső célja a társadalom jólétének elősegítése kell legyen, nem pedig a szűk tulajdonosi réteg vagyonának növelése.³² Innen ered a társadalmi felelősségvállalás fogalma is, amellyel azonban jelen írás keretében nem foglalkozunk részletesen. A vállalati fenntarthatóság fogalmának ökológiai közgazdaságtani értelmezése összességében arra világít rá, hogy a profitérdekeltség végtelen növekedést eredményez, azonban ez egy véges rendszerben nem lehetséges. Így az erőltetett méretgazdaságosságból fakadó versenyelőnyöket

28 MÁLOVICS–BAJMÓCZY 2009.

29 Ökoszisztéma-szolgáltatásnak nevezzük azon kézzel fogható és kézzel nem fogható javaknak, valamint szolgáltatásoknak az összességét, amelyek az ökológiai rendszerek természetes vagy ember által befolyásolt működése során keletkeznek.

30 MALETIČ et al. 2015.

31 HÖRSCH–SCHALTEGGER 2019.

32 CARROLL 1979; ANSOFF 1979; FREEMAN 1984.

idővel felváltják az etikus üzleti magatartásból fakadó piaci előnyök, amelyek lényegesen nehezebben másolhatók a versenytársak számára.³³ A két elmélet egymáshoz való viszonyát az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat: A vállalati fenntarthatóság értelmezése a környezetgazdasági és ökológiai közgazdaságtani elméletek összehasonlításával

	Környezetgazdasági elmélet	Ökológiai közgazdaságtani elmélet
fenntarthatóság fogalmával való kapcsolat	gyenge fenntarthatóság	erős fenntarthatóság
gazdasági növekedés fogalmával való kapcsolat	tulajdonosi értékelmélet	érintett elmélet
a vállalati tevékenység célja	tulajdonosi profitmaximalizálás	társadalmi jólét elősegítése
vállalati fenntarthatóság értelmezése	Az üzleti tevékenység eredményeképpen megvalósuló pozitív és negatív hatások kiegyensúlyozása elsősorban az erőforrás-gazdálkodás hatékonyságának javításával.	Az üzleti tevékenység célja olyan érték megteremtése a vállalat működésében és működése által érintettek számára, amely egyaránt szem előtt tartja az etikai, gazdasági, társadalmi, szociális és környezeti dimenziókat.

Forrás: a szerző szerkesztése

A fenti áttekintéssel az volt a célunk, hogy a vállalati fenntarthatóság fogalmának leg-
alapvetőbb koncepcióit felvázoljuk. A kifejezésnek számtalan tágabb és konkrétabb értelmezésével találkozhatunk a szakirodalomban, aminek leginkább az az oka, hogy a vállalati fenntarthatóság kérdésköre interdiszciplináris megközelítést igényel, így többek között kapcsolódik az üzleti etika, a klasszikus vállalati menedzsment, a jogi megfelelés (*compliance*), a minőségirányítás és a kockázatmenedzsment szakterületeihez egyaránt.³⁴

Összességében látható, hogy a vállalati fenntarthatóság fogalma némiképp paradox módon a globális léptékben, makroszinten értelmezett fenntarthatóság kiterjedt fogalomrendszerének mikro-, vállalati szintű értelmezését jelenti. Mindamelllett, hogy a vállalati fenntarthatóság mást jelent egy vállalatvezető, egy munkavállaló és egy fogyasztó számára; az itán felül áll, hogy egy fenntartható vállalat egyrészt felelősséggel tartozik saját szervezetének környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható működésének megszervezése, másrészt a vállalati tevékenység során érintett és szükséges erőforrások fenntartható jellegű hasznosítása tekintetében egyaránt.³⁵

33 BANSAL 2005.

34 RADÁCSI 2021.

35 LOZANO 2015.

Adja magát azonban a kérdés, hogy a vállalati fenntarthatóság kiterjedt fogalmának értelmezése és a fenntartható vállalati működés gyakorlati feltételei milyen mértékben találkoznak a valóságban. Leegyszerűsítve, alapvető kérdés, hogy mely jellemzők alapján tekinthető egy vállalat fenntarthatónak, és megéri-e egyáltalán egy vállalkozásnak fenntarthatónak lennie. Ezzel összefüggésben a következő fejezetben a vállalati fenntarthatóságot mérő legfontosabb indikátorokat és keretrendszereket mutatjuk be.

A vállalati fenntarthatóság mérési koncepciói

A vállalati fenntarthatóság helye a vállalati működésben

A vállalati fenntarthatóság gyakorlati szempontjai az 1980-as évektől kerültek előtérbe, amikor a kormányzati szakpolitika is egyre nagyobb hangsúlyt kezdett fektetni a környezetvédelemmel, termékbiztonsággal és munkavállalókkal szembeni előírásokra. Ahogyan arra már korábban utaltunk; ebben az időszakban alakultak ki a mai értelemben vett klasszikus multinacionális vállalatok is, amelyek etikus működésével kapcsolatban egyre szélesebb körű társadalmi és (szak)politikai kritika fogalmazódott meg. Különösen arra tekintettel, hogy a költség- és adóoptimalizálás érdekében a vállalatok többsége az erőforrás-igényes és jelentős környezetszennyezéssel járó gyártó tevékenységeit jellemzően olyan fejlődő országokba telepítette át, ahol a fenntarthatósági kritériumok betartását felülírta a tömegtermeléssel járó munkahelyteremtési politika.³⁶

A fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági szempontjait egyesítő vállalati szintű mérésének elméleti alapjának az Elkington által megalkotott hármas optimalizálás, idegen nyelven *Triple Bottom Line (TBL)* modell tekinthető. A hármas optimalizálás lényegében egy menedzsment-keretrendszer és vállalatvezetői felfogás, amelyben a vállalkozás működésének céljai között azonos súllyal jelenik meg az üzleti érdek (profitszerzés), valamint a környezeti és társadalmi célok megvalósításának elősegítése.³⁷ A modellre hivatkoznak még *People, Planet, Profit (3P)*³⁸ elnevezéssel is, amely azon az elven alapul, hogy egy vállalatnak az általa megtermelt profitból vissza kell juttatnia a közösségnek és a környezetnek is, mivel elsősorban a társadalmi és természeti tényezők teszik lehetővé a profitszerzést.³⁹ Abban a kérdésben, hogy a vállalati fenntarthatóság, illetve vállalati társadalmi felelősségvállalás milyen formában és mértékben valósuljon meg, nincs egyetértés. Ennek oka elsősorban az, hogy a fenntarthatóság társadalmi és környezeti jellegű szempontjait lényegében lehetetlen objektíven összehasonlítani a vállalati működés – jellegéből fakadóan pénzben kifejezhető – gazdasági, üzleti mutatóival.

36 RADÁCSI 2021; SACHS 2008.

37 ELKINGTON 1997.

38 Egyes esetekben: planet + people = profit.

39 ASIF et al. 2010.

A szakirodalom a fenntartható vállalati működésnek alapvetően három fő motívációját azonosítja:

- *Üzleti etika:* A korábban bemutatott érintett elmélet alapja, hogy a vállalatok a természeti, gazdasági és társadalmi környezetnek részesei, attól nem elkülönülten működnek. Ilyen szempontból a vállalatok profittermelő tevékenysége közvetlenül és közvetetten, pozitív és negatív irányban is hatást gyakorol a környezeti és társadalmi tényezőkre, valamint a többi gazdasági szereplőre egyaránt. A fenntarthatóság és az üzleti etika, vagy másképpen fogalmazva etikus üzleti magatartás kapcsolata lényegében abban áll, hogy a vállalat üzleti tevékenységéből fakadó döntésekért és azok következményeiért kik, mennyiben és milyen módon vállalnak felelősséget. Mivel a tanulmányban a fenntarthatóság morálfilozófiai értelmezésére nem térünk ki, a vállalatok (illetve jellemzően a vállalatvezetők!) etikai motívációinak gyakorlati szempontú értelmezését követjük. Ebből fakadóan az etikus üzleti magatartás azért motíválhatja a vállalatokat a fenntartható működésre, mert a döntési pozícióban lévők felelősséget éreznek a társadalmilag helyes/jó („etikus”) döntések meghozatalára; gyakran a későbbi, lehetséges negatív következmények („visszhang”) elkerülése érdekében.⁴⁰
- *Üzleti motívum:* A vállalatok fenntarthatósággal és felelősségvállalással kapcsolatos döntéseinek pozitív pénzügyi megtérülését üzleti motívumnak nevezük. A fogalom lényegében azt jelenti, hogy a vállalatok olyan termékek és szolgáltatások bevezetésében érdekeltek, amelyek a társadalmi és környezeti szempontok figyelembevételével mellett is nyereségesen értékesíthetők. A koncepció lényege, hogy a vállalati működésnek és a vállalati fenntarthatóságnak létezik egy olyan keresztmetszete, amely nem hárít jelentős többletköltséget a cégekre; még sincs romboló hatással a környezetre. Ez a fajta „win-win” helyzet kiváló megkülönböztetési lehetőséget kínál a cégeknek, amelyek nem ritkán az egész vállalati stratégiájukat a fenntarthatóságra alapozzák. Ilyen vállalatok és termékek többek között a Lush, a The Body Shop vagy az „E-mentes” élelmiszerek.⁴¹
- *Reputáció/befektetők vonzása:* A szakirodalom a vállalati fenntarthatóság harmadik fő motívációjaként azonosítja a vállalati reputáció, „brand” építést és ehhez kapcsolódóan a külső tőkebevonás megkönnyítését. A koncepció alapja, hogy a felelős, illetve a különböző „etikus”; „zöld” és „tisztá” befektetéseket kezelő alapok befektetői döntéseiben a pénzügyi megtérülés mellett a környezetvédelmi és társadalmi hasznossághoz kötődő szempontok is megjelennek. Ilyen módon a fenntarthatóság beágyazása a vállalati működésbe, valamint az ezt szemléltető külső marketing- és PR-kommunikáció vonzóbbá

40 TORELLI 2021.

41 SZENNAY 2020.

teszi a vállalatot a befektetők, „trendibbé” pedig a fogyasztók számára. Ilyen szempontból tehát a fenntarthatóság szó szerint rövid és hosszú távon is kifizetődhet, amennyiben a megvalósuló tőkebevonással a vállalat a piaci részese-dését, vevői körét és bevételeit növelni tudja.⁴²

A fenti áttekintés jól rávilágít arra, hogy a vállalati fenntarthatóság fogalma össze-egyeztethető, és összeegyeztethető is kell legyen a vállalati működés alapvető cél-jával; a nyereséges működéssel. A vállalatok alapvetően nem közcélú intézmények; így a vállalati fenntarthatóság gyakorlati alkalmazása éppen abban áll, hogy a saját, önös vállalati céljainkat és a közösségi, társadalmi elvárásokat valamilyen módon összefésüljük, emellett a vállalat alaptvékenysége olyan termékek és szolgáltatások előállítására összpontosítson, amelyek valós értékszükségletet elégítenek ki. Ilyen módon a tudatosan, stratégiai szinten kezelt fenntartható vállalati működés hatásai a vállalat mérlegének költség és bevétel oldalán is egyaránt megjelennek. Végso-ron tehát nem az a kérdés, hogy „megéri-e fenntarthatónak lenni?”, hanem az, hogy „hogyan tudok fenntarthatóan működni a saját vállalati kereteimen és lehetőségei-men belül?”

A vállalati fenntarthatóság mérésének főbb módszertani kérdései

Ahhoz, hogy egy vállalat képet kapjon saját működésének fenntarthatóságáról, illetve a tevékenységének a külső környezetre gyakorolt hatásáról; elengedhetetlen, hogy a vállalati fenntarthatóság külső és belső tényezőit és ezek mértékét kvantifikálni, mérni tudjuk. Az ilyen mérési keretrendszerek célja kettős: egyrészt visszajelzést ad-nak a vállalat korábbi tevékenységének mennyiségi és minőségi tényezőiről; másrészt döntés-előkészítő minőségükben hozzájárulnak a vállalat eredményesebb működé-séhez szükséges irányok kijelöléséhez. Ebből fakadóan szükségszerű, hogy a mérési modellek amennyire csak lehet objektív, egyértelműen számszerűsíthető és hosszabb időtávban rendelkezésre álló adatok vizsgálatán alapuljanak.⁴³

Arra tekintettel, hogy a vállalati fenntarthatóság minimum három (gazdasági, kör-nyezetvédelmi és társadalmi) de inkább többdimenziós fogalom; a kapcsolódó mu-tatók, indikátorok meghatározása jelentős nehézségekbe ütközik. Ennek oka, hogy alapvetően nincs konszenzus abban, hogy az egyes aspektusok milyen mutatókkal mérhetők a legjobban; a túl sok mutatószámból álló keretrendszerek pedig éppen a világos struktúrát és könnyű átláthatóságot nehezítik.⁴⁴ A vállalati fenntarthatóság tekintetében leggyakrabban alkalmazott mutatókat a 2. táblázat foglalja össze.

42 LEE 2012.

43 FOWLER–HOPE 2007.

44 HARANGOZÓ 2008; ROCA–SEARCY 2012.

2. táblázat: A vállalati fenntarthatóság leggyakrabban alkalmazott mutatószámai

Gazdasági szempontok	Környezeti szempontok	Társadalmi szempontok
Megvalósított beruházások megoszlása tárgyi eszközök és immateriális javak között	CO2/üvegházhatású gázok kibocsátásának mértéke	Társadalmi, közeleti rendezvények szponzorációja
Osztalékfizetési arányok; „kis részvényesek” aránya	Vízfelhasználás és újrafelhasználás mértéke	Helyi/regionális foglalkoztatottak számaránya az összes foglalkoztatott számához viszonyítva
Az egy főre jutó bértömeg aránya az összes bértömeghez viszonyítva; a legalacsonyabb és legmagasabb bérek közötti különbség mértéke	Energia felhasználás mértéke és a megújuló energiaforrásból beszerzett energia aránya a teljes energiafogyasztáshoz képest	Fogyatékossgal élő foglalkoztatottak számaránya az összes foglalkoztatott számához viszonyítva
K+F és egyéb, innovációval összefüggő költségek aránya a vállalat összes kiadásához viszonyítva	Szilárd/ hulladék újrahasznosításának aránya az összes szilárd hulladék újrahasznosítás mennyiségéhez viszonyítva	Béren kívüli, nem pénzbeli juttatások típusai
Vállalat által finanszírozott fenntarthatósággal összefüggő képzésen részt vett munkavállalók száma az összes munkavállaló számához viszonyítva	Kiszabott környezetvédelmi szabályszegés, bírság oka és mértéke	Nemek megoszlása a felsővezetők körében

Forrás: a szerző szerkesztése Roca–Searcy 2012 alapján

További lényeges kérdés, hogy vállalati fenntarthatóság alatt pontosan mit mérjünk? *Abszolút mutatóknak* nevezzük azokat, amelyek a nettó hozzáadott fenntarthatóság értékét (*net green value added*) mérik. Ilyenkor lényegében a fenntartható működéshez kapcsolódó bevételekből (illetve a nyilvánvalóan nehezen számszerűsíthető pozitív hatásokból) kivonjuk a kiadásokat (a szintén nehezen számszerűsíthető negatív hatásokat). E hányados mutatja meg, hogy a vállalat működése végső soron fenntarthatóan valósult-e meg, illetve, hogy a vállalat az egyes dimenziókban milyen mértékben járult hozzá a globális értelemben vett makro-fenntarthatósághoz. Az abszolút mutatók előnye a könnyű kezelhetőség; hátránya azonban, hogy az alkalmazásukhoz minden fenntarthatósági szempontot pénzben szükséges kifejezni; amely így lényegében azt feltételezi, hogy a vállalati működés során keletkezett negatív hatások adott megtérülés vagyis profit mellett „kifizethetők”; ilyen szempontból tehát ez a megközelítés a gyenge fenntarthatóság koncepcióját erősíti.⁴⁵

Relatív, vagy viszonylagos mutatóknak nevezzük azokat, amelyek az egységnyi termék vagy szolgáltatás előállításához kapcsolódó gazdasági, környezeti és társadalmi hatásokat viszonyítják egymáshoz. Bizonyos szempontból ez a megközelítés az öko-

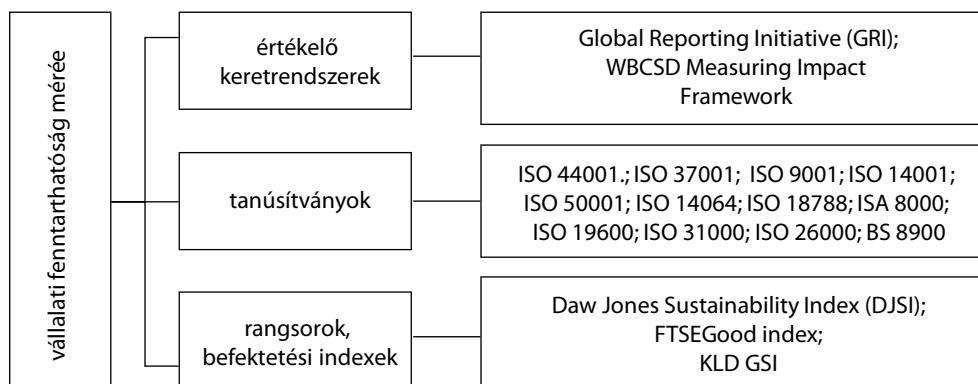
45 FIGGE-HAHN 2004.

hatékonyság fogalmából indul ki, amely a vállalati fenntarthatóság mértékét a vállalat által létrehozott érték és a felhasznált természeti tőke hányadosaként írja le. A relatív mutatók alkalmazásának előnye, hogy a vállalat tényleges eredményeként létrejövő termékek és szolgáltatások valós fenntarthatósági hatásait mutatják. Tehát nem feltételezünk egy, az abszolút mutatóknál meglévő olyan mesterséges küszöbértéket, amely elérését követően adott vállalat tevékenysége a negatív hatások ellenére is pozitív szaldósna, tehát fenntarthatónak tekinthető. A relatív mutatók hátrányai közé tartozik azonban, hogy az erőforrás-hatékonyságot a fenntarthatósági hatásokkal azonosítja, noha a valóságban a hatékonyabb vállalati működés nem azt jelenti, hogy a vállalat hozzájárul a globális értelemben vett makro-fenntarthatósághoz; legfeljebb nem befolyásolja azt negatívan.⁴⁶

Összefoglalóan elmondható, hogy a vállalati fenntarthatóság mérő „mikromutatók” alkalmazása egyaránt szakmai és gyakorlati kihívás, mert a hozzáférhető adatok behatárolják, hogy milyen mutatókkal dolgozhatunk; a mutatók pedig lényegesen korlátozzák, hogy a vállalati fenntarthatóságot milyen szempontok szerint vizsgálhatjuk. Éppen ezért nem az kellene legyen az elsődleges cél, hogy a fenntarthatóság minden elemét lefedjük a vizsgálat során, hanem az, hogy azokról a tényezőkről objektív képet kapjunk, amelyeket a vállalat szempontjából fontosnak tekintünk. Ezzel összefüggően a következő alfejezetben röviden bemutatjuk a legalapvetőbb vállalati fenntarthatóságot mérő, értékelő keretrendszereket.

A vállalati fenntarthatóságot mérő legismertebb modellek

A vállalati fenntarthatóságot értékelő elemzések, modellek között megkülönböztethetjük a keretrendszereket, a tanúsítványokat és a különböző rangsorokat, kompozit indikátorokat (indexek) kategóriáját. Ezeket a 2. ábra foglalja össze.

2. ábra: A vállalati fenntarthatóságot mérő eszközök rendszerezése

Forrás: a szerző szerkesztése

46 SIEW 2015.

Értékelő keretrendszerek

A vállalati fenntarthatóságot értékelő keretrendszerek előnye, hogy a modellek nemzetközi szinten elismert, standardizált módszertan szerint épülnek fel; emellett a fenntarthatóság valamennyi szempontja megjelenik a jelentésekben, ezért integrált elemzésnek tekinthetők, amelyek célja, hogy adott vállalatok fenntarthatóságáról átfogó áttekintést adjanak. A keretrendszerek hátránya közé tartozik, hogy éppen az átfogó szempontrendszer miatt e modellek jól alkalmazhatók néhány valós, súlyosan negatív hatás elfedésére. Végeredményben ezek a koncepciók is jellemzően a gyenge fenntarthatóság elméletét erősítik azzal, hogy néhány nagyon rossz mutatót, több, könnyebben befolyásolható indikátorral ellensúlyoznak; amelyek sok esetben a valószínűségben nincsenek egymással kapcsolatban. Ezek a keretrendszerek tehát jellemzően nem mutatnak rá azokra az ok-okozati kapcsolatokra, amelyek alapjaiban meghatározzák a vállalatok fenntarthatatlan működését.⁴⁷ A legismertebb keretrendszerek:

- *Global Reporting Initiative (GRI)*

A GRI-t 1997-ben alapította a CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies) az ENSZ Környezetvédelmi Programjának (UNEP) támogatásával. A szervezet 2000-ben adta ki először a Fenntarthatósági Jelentéstételi Keretrendszerre vonatkozó ajánlásait, amelyet legutóbb 2016-ban frissítettek (G4 guidelines). A GRI Jelentési Keretrendszer általános és iparág-specifikus mutatókat egyaránt tartalmaz. A mutatók alapján az elemzők képet kapnak a vállalatok fenntartható teljesítményéről a környezeti, gazdasági és társadalmi szempontok egyidejű bevonásával.

- *WBCSD Measuring Impact Framework*

A WBCSD (World Business Council for Sustainable Development) Measuring Impact Framework 2006-ban jelent meg először. A keretrendszer célja, hogy a kialakított módszertan alkalmazásával a vállalatok jobban összehangolhassák az üzleti céljaikat, a vállalat társadalmi, gazdasági és természeti környezetre gyakorolt hosszú távú hatásaival. A keretrendszer négy szempont alapján épül fel: irányítás és fenntarthatóság; eszközök; emberek; pénzügyek. A keretrendszer a környezeti szempontokra nem helyez nagy hangsúlyt.

Tanúsítványok

A tanúsítványok célja, hogy egy, a vállalaton kívüli szakember megadott kritériumrendszer alapján megállapítsa, hogy a vállalat adott területen megfelel-e a nemzetközi standardoknak. A tanúsítás általában jogi kötelezettség, előírás miatt, vagy a vállalat saját folyamataiba, termékeibe és szolgáltatásaiba vetett bizalom növelése érdekében történik. A tanúsítványok alkalmazásának nagy előnye a széles körű elfogadottságukban rejlik; míg a hátrányuk, hogy a fenntarthatóságot nem komplex fogalomként

⁴⁷ MONTIEL – DELGADO-CEBALLOS 2014.

kezelik, így lényegében valamennyi környezeti, társadalmi és gazdasági szempontra több egymáshoz hasonló, de különálló tanúsítvány létezik. Emellett ne felejtjük el, hogy a tanúsítványok a vállalatokat egy adott időpontban értékelik, így nem kapunk visszajelzést sem a működés korábbi fenntarthatóságára, sem pedig a jövőbeni irányok kijelölésére vonatkozóan.⁴⁸ Végül érdemes megemlíteni, hogy a tanúsítványok jó lehetőséget adnak a „zöld-mosásra”, amely egyik példája, amikor egy vállalat számtalan tanúsítvánnyal rendelkezik, a működése mégis destruktív jellegű természeti, gazdasági vagy társadalmi szempontból. A vállalati fenntarthatósághoz kapcsolódó legfontosabb tanúsítványokat a 3. táblázatban foglaljuk össze.

3. táblázat: A vállalati fenntarthatósággal összefüggő legfontosabb tanúsítványok

Fenntarthatósági szempontok	Tanúsítvány neve
Gazdasági	ISO 9001 – Minőségirányítási tanúsítvány
	ISO 44001 – Együttműködési üzleti kapcsolat menedzsment rendszerek tanúsítványa
	ISO 22301 – Üzletmenet-folytonosság menedzsment rendszer tanúsítvány
Környezetvédelmi	ISO 14001 – Környezetgazdálkodási rendszer tanúsítvány
	ISO 50001 – Energiagazdálkodási rendszer tanúsítvány
	ISO 14064 – Üvegházhatású gázok gazdálkodási rendszerének tanúsítványa
Szociális	ISO 18788 – Irányítási rendszer magánbiztonsági műveletekhez tanúsítvány
	SA 8000 – Társadalmi felelősségvállalás tanúsítvány
Gazdasági, környezetvédelmi és szociális	ISO 19600 – Megfelelőségi menedzsment rendszerek tanúsítványa
	ISO 28001 – Ellátási lánc biztonsági rendszer tanúsítvány
	ISO 26000 – Útmutató a társadalmi felelősségvállaláshoz tanúsítvány
	BS 8900 – A szervezetek fenntartható fejlődésének irányításáról szóló tanúsítvány

Forrás: Nunhes–Bernardo–Oliveira 2020

Rangsorok, befektetési indexek

A vállalati fenntarthatóságot értékelő modellek között az utolsó kategóriába a különböző rangsorok, befektetési indexek tartoznak. Ezek a nemzetközi adatfelvétel alapján készülő mutatórendszerek egyfajta fenntarthatósági indexnek tekinthetők. Ebből fakadóan előnyük a standardizálhatóság és az összehasonlíthatóság, hátrányuk ugyanakkor, hogy jellemzően tőzsdei nagyvállalatok elemzésére használják őket; nem titkoltan befektetési szempontokat szem előtt tartva, ezért a gazdasági mutatók súlyozása jellemzi a módszertant.

⁴⁸ NUNHES–BERNARDO–OLIVEIRA 2020. 1177.

- *Dow Jones Sustainability Index (DJSI)*
A DJSI értékeli a Dow Jones által listázott 2500 legnagyobb vállalat fenntarthatósági teljesítményét; így az index lényegében a világ vezető vállalatainak tőzsdei teljesítményét vizsgálja gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatósági szempontok szerint. A mutatórendszerben kevésbé jelennek meg a környezeti szempontok. Emellett ahogyan arra Farkas (2016) is rámutat, mivel az elemzés a vállalatok önbevalláson alapuló kérdőívéből nyeri ki az adatokat, jelentős torzítások lehetnek az eredményekben.⁴⁹
- *FTSE4Good Index*
Az FTSE4Good Index a vállalati fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági gyakorlatait elemzi több mint 2300 tőzsdei vállalatnál. Az elemzés lényegében egy etikus befektetési tőzsdeindexnek tekinthető, amely az utóbbi időszakban főleg az ázsiai piacokra koncentrált. Az index három fő pillér (kormányzás, környezet és szociális szempontok) szerint 14 tematikus alcsoportot vizsgál, vállalatonként mintegy 125 mutatóval.
- *KLD Global Sustainability Index (MSCI KLD 400 GSI)*
A KLD GSI-t 2017-ben publikálták utoljára, ezért mára már nem tekinthető mérvadó befektetési indexnek; a 2000-es években azonban a DJSI mellett a legszélesebb körben ismert rangsor volt, ezért említjük meg röviden mi is. A KLD GSI hét szempont alapján értékelt a vállalatokat: vállalatirányítás; termékbiztonság; munkavállalói elégedettség; sokszínűség támogatása; emberi jogok tiszteletben tartása; vállalaton kívüli kapcsolatok; környezetvédelem.

A vállalati fenntarthatóságot mérő modellek, mutatószámrendszerek rövid áttekinthetőségéből láthatjuk, hogy a vállalati fenntarthatóság univerzális mérésére nincs mód. Jelenleg több hasonló, adott esetben egymással nem összehasonlítható keretrendszerrel találkozhatunk, amelyeket jellemzően inkább nagyvállalatokra terveztek. A különböző modellek gyakorlati alkalmazását egyrészt nehezítheti, hogy a szükséges adatok nem mindig állnak rendelkezésre, másrészt pedig a vállalatvezetőknek olyan érzése lehet, mintha az egyes keretrendszerek „sokat markolnának és keveset fognának”, mivel a súlypontok nem világosak. Mindemellett a fent bemutatott, széles körben hivatkozott koncepciók éppen abban nem segítik a döntéshozókat, hogy a milyen lépéseket kell tenniük a vállalatuk fenntarthatóbbá tétele érdekében.⁵⁰ Az ilyen típusú elemzési keretrendszerek alkalmazása összességében a gyenge fenntarthatóság koncepcióját erősíti, ami azt az érzetet keltheti, mintha a fenntarthatóság nem a hosszú távon kiegyensúlyozott fejlődés előszobáját, hanem csupán a vállalati működés környezetre gyakorolt hatásainak szükségszerű optimalizálását jelentené.

Vannak azonban átfogó értékelést lehetővé tevő kísérletek is. Például az EU támogatná, hogy a cégeknek egy idő múlva kötelező legyen nemcsak pánzügyi-számviteli elemzéseket és mérleget készíteniük minden évben, hanem ezek mellett egy úgyne-

⁴⁹ FARKAS 2016.

⁵⁰ HAHN et al. 2015.

vezett ESG-elemzést is. Az ESG az Environmental, Social and Governance (környezeti, társadalmi és irányítási/kormányzási) szavak kezdőbetűiből származik, és arra irányul, hogy a cégek mutassák be, hogy tevékenységeik milyen hatást gyakorolnak a természeti környezetre, az emberekre/társadalomra, valamint, hogy a cég irányítása mennyire veszi figyelembe a munkavállalók érdekeit (például tisztességes bérek fizetése, a munkavállalók véleményének meghallgatása stb.). Természetesen ezeket a tényezőket nem könnyű mérni. Kísérletek már vannak egy jól alkalmazható rendszer kidolgozására, és vannak olyan cégek is, amelyek kísérleteznek a rendszer bevezetésével. Nagy valószínűséggel azonban ez a rendszer, éppen bonyolultsága miatt, nem fog gyorsan elterjedni. Egyszerűbb és gyorsabb megoldás lehet, ha a fenntarthatóság adott vállalat számára kiemelt tényezőinek mérését a vezetőség a vállalat által már alkalmazott stratégiai keretrendszerbe vonja be, a vállalati fenntarthatóságot pedig kezdetben csak néhány jól mérhető mutatóval jeleníti meg. Ezt követően a fenntarthatóságról való stratégiai gondolkodás további mutatók bevonását teszi majd lehetővé, ami a vállalat számára egy integrált, az üzleti teljesítmény és a vállalati fenntarthatóság szempontjait összekapcsoló értékelőrendszerre fejlődhet. Kiindulási alapként a Kaplan – Norton által megalkotott Kiegyensúlyozott stratégiai mutatószám-rendszer (*Balanced Scorecard*) megközelítést javasoljuk.⁵¹

Következtetések

A tanulmányban a vállalati fenntarthatóság témakörét vizsgáltuk, különös tekintettel arra, hogy a vállalati fenntarthatóságról szóló elméleti megközelítések mennyire vannak összhangban a nemzetközi vállalati fenntarthatósági keretrendszerek és indexek hasznosíthatóságával. Más szóval, arra kerestük a választ, hogy a vállalati fenntarthatóság a gyakorlatban valóban a fenntartható módon működő vállalatokat jelenti-e.

A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítottuk, hogy a vállalati fenntarthatóság fogalma némiképp paradox módon a globális léptékben, makroszinten értelmezett fenntarthatóság kiterjedt fogalomrendszerének mikro-, vállalati szintű értelmezését jelenti. Ennek keretén belül egy fenntartható vállalat egyrészt felelősséggel tartozik saját szervezetének környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból fenntartható működésének megszervezése, másrészt a vállalati tevékenység során érintett és szükséges erőforrások fenntartható jellegű hasznosítása tekintetében egyaránt. Ezzel szemben a vállalkozásokat különféle szempontból „fenntarthatónak minősítő” indikátorrendszerek és indexek a vállalati fenntarthatóság kérdését inkább a gyenge fenntarthatóság és ökohatékonyág szempontjából közelítik meg. Ilyen módon a vállalati fenntarthatóságra úgy tekintenek, mint a vállalati működés során keletkezett pozitív és negatív hatások kiegyensúlyozásának módjára. A fenntarthatónak tekintett vállalkozások így gyakran a vállalati fenntarthatósággal összefüggő értékeket nem, vagy

51 MIO–COSTANTINI–PANFILO 2022.

csak kis mértékben, látszólag képviselik. A valóban fenntarthatóan működő vállalkozások pedig sok esetben rejtve maradnak a nemzetközi felmérések során.

A vállalati fenntarthatóságról való gondolkodást meghatározza, hogy az üzleti célok, a profittermelés és a közösségi, társadalmi elvárások közötti összhang megteremtéséhez az érintettek széles körének bevonása szükséges. Emellett kiemelten fontos, hogy a vállalatvezetők a fenntarthatóságra a költségoldalón befektetésként, a bevételi oldalon pedig fejlődési lehetőségként tekintsenek. Ezzel összefüggésben a vállalati fenntarthatóságról való stratégiai gondolkodás ösztönzésének kulcsát az üzleti és fenntarthatósági szempontok összekapcsolásában látjuk. Ilyen módon az átfogó nemzetközi keretrendszerek alkalmazása helyett a vállalatok számára egyéni prioritásokon alapuló saját fenntarthatóság-mérési modellek kidolgozását javasoljuk.

Irodalomjegyzék

- AKGIRAY, Vedat (2019): *Good Finance: Why We Need a New Concept of Finance*. Bristol: Bristol University Press. Online: <https://doi.org/10.46692/9781529200034>
- ANSOFF H. Igor (1979): *Strategic Management*. New York: Wiley. Online: <https://doi.org/10.46692/9781529200034>
- ARAS, Güler – CROWTHER, David (2008): Governance and Sustainability: An Investigation into the Relationship between Corporate Governance and Corporate Sustainability. *Management Decision*, 46(3), 433–448. Online: <https://doi.org/10.1108/00251740810863870>
- ASIF, Muhammad – SEARCY, Cory – ZUTSHI, Ambika – AHMAD, Niaz (2010): An Integrated Management Systems Approach to Corporate Sustainability. *European Business Review*, 23(4), 353–367. Online: <https://doi.org/10.1108/09555341111145744>
- BANSAL, Pratima (2005): Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197–218. Online: <https://doi.org/10.1002/smj.441>
- BARANYAI Gábor – CSERNUS Dóra Ildikó szerk. (2018): *A fenntartható fejlődés és az állam feladatai*. Budapest: Dialóg Campus.
- BÁRTH-FEHÉR Szilvia (2012): Fenntarthatóság a hazai vállalati gyakorlatban – A „Versenyben a világgal” kutatási program 2009. évi kérdőíves felmérés eredményeinek vizsgálata. *Vezetéstudomány*, 43(10), 44–55. Online: <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2012.10.04>
- BODA György – JUHÁSZ Péter – MATYUSZ Zsolt – STOCKER Miklós (2021): A fenntartható gazdasági növekedés és a tudástöke. *Közgazdasági Szemle*, 68(különszám), 2–35. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2021.k.2>
- CARROLL, B. Archie (1979): A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *The Academy of Management Review*, 4(4), 497–505. Online: <https://doi.org/10.2307/257850>
- CSATH Magdolna szerk. (2020a): *A fenntarthatóság árnyalatai*. Budapest: Ludovika.
- CSATH Magdolna (2020b): A fenntarthatóság mint emberi és társadalmi fejlődés. *Acta Humana*, 8(2), 25–65. Online: <https://doi.org/10.32566/ah.2020.1.2>
- DABÓCZI Kálmán (1998): Fogalmak által megcsalatva–Kísérlet céljaink és eszközeink embert szolgáló meghatározására. *Kovács*, 2(3), 16–31.
- DALY, E. Herman (1991): *Steady State Economics*. Washington, D.C.: Island Press.
- DUDÁS Katalin (2013): Fenntarthatatlan növekedés, fenntarthatatlan fogyasztás. Fenntarthatatlan marketing? *Marketing & Menedzsment*, 47(4), 24–35.

- ELKINGTON, John (1997): *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone.
- FARKAS Beáta (2022): *A közgazdasági gondolkodás rövid története*. Budapest: Akadémiai. Online: <https://doi.org/10.1556/9789634547426>
- FARKAS Szilveszter (2016): *A fenntarthatóság vállalati szintű mutatói, jelentései*. Online: https://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/VEABtanulmányok/farkas_szilveszter.pdf
- FIGGE, Frank – HAHN, Tobias (2004): Sustainable Value Added-measuring Corporate Contributions to Sustainability beyond Eco-efficiency. *Ecological Economics*, 48(2), 173–187. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2003.08.005>
- FOWLER, J. Stephen – HOPE, Charled (2007): A Critical Review of Sustainable Business Indices and their Impact. *Journal of Business Ethics*, 76(3), 243–252. Online: <https://doi.org/10.1007/s10551-007-9590-2>
- FREEMAN, F. Edward (1984): *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAHN, Tobias – PINKSE, Jonatan – PREUSS, Lutz – FIGGE, Frank (2015): Tensions in Corporate Sustainability: Towards an Integrative Framework. *Journal of Business Ethics*, 127(2), 297–316. Online: <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2047-5>
- HARANGOZÓ Gábor (2008): A környezeti teljesítményértékelés módszerei. *Vezetéstudomány*, 39(2), 38–50. Online: <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2008.02.03>
- HENDERSON, Rebecca (2020): *Reimagining Capitalism in a World on Fire*. New York: PublicAffairs.
- HÖRSCH, Jacob – SCHALTEGGER, Stefan (2019): Business, the Natural Environment, and Sustainability: A Stakeholder Theory Perspective. In HARRISON, S. Jeffrey (szerk.): *The Cambridge Handbook of Stakeholder Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 132–147. Online: <https://doi.org/10.1017/9781108123495.008>
- JONES, M. Thomas – HARRISON, S. Jeffrey (2019): Sustainable Wealth Creation. Applying Instrumental Stakeholder Theory to the Improvement of Social Welfare. In HARRISON, S. Jeffrey (szerk.): *The Cambridge Handbook of Stakeholder Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 77–97. Online: <https://doi.org/10.1017/9781108123495.005>
- KOC SIS Tamás (1999): A jövő közgazdaságtana? *Kovács*, 3(3), 131–164.
- LEE, Ki-Hoon (2012): Linking Stakeholders and Corporate Reputation towards Corporate Sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 6(2), 219–235. Online: <https://doi.org/10.1504/IJISD.2012.046947>
- LO, Shih-Fang – SHEU, Her-Jiun (2007): Is Corporate Sustainability a Value-Increasing Strategy for Business? *Corporate Governance: An International Review*, 15(2), 345–358. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2007.00565.x>
- LOZANO, Rodrigo (2015): A Holistic Perspective on Corporate Sustainability Drivers. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 22(1), 32–44. Online: <https://doi.org/10.1002/csr.1325>
- MALETIČ, Matjaž – MALETIČ, Damjan – DAHLGAARD, Jens J. – DAHLGAARD-PARK, Su Mi – GOMISCEK, Bostjan (2015): Do Corporate Sustainability Practices Enhance Organizational Economic Performance? *International Journal of Quality and Service Sciences*, 7(2–3), 184–200. Online: <https://doi.org/10.1108/IJQSS-02-2015-0025>
- MÁLOVICS György – BAJMÓCZY Zoltán (2009): A fenntarthatóság közgazdaságtani értelmezései. *Közgazdasági Szemle*, 56(5), 464–483.
- MÁLOVICS György (2011): *A vállalati fenntarthatóság értelmezéséről*. Szeged: JATEPress.

- MAZZUCATO, Mariana (2018): *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. London: Allen Lane.
- MIO, Chiara – COSTANTINI, Antonio – PANFILO, Silvia (2022): Performance measurement tools for sustainable business: A systematic literature review on the sustainability balanced scorecard use. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(2), 367–384. Online: <https://doi.org/10.1002/csr.2206>
- MONTIEL, Ivan – DELGADO-CEBALLOS, J. (2014): Defining and Measuring Corporate Sustainability: Are We There Yet? *Organization & Environment*, 27(2), 1–27. Online: <https://doi.org/10.1177/1086026614526413>
- NUNHES, V. Thaís – BERNARDO, Merce – OLIVEIRA, Otávio José de (2020): Rethinking the Way of Doing Business: A Reframe of Management Structures for Developing Corporate Sustainability. *Sustainability*, 12(3), 1177. Online: <https://doi.org/10.3390/su12031177>
- RADÁCSI László (2021): *Felelős és fenntartható vállalat*. Budapest: Saldo.
- RESZEGI László (2004): A tulajdonosi érték növelése – a vállalati teljesítménymérés koordinátarendszerének néhány problémája. *Vezetéstudomány*, 35(7–8), 4–15.
- ROCA, C. Laurence – SEARCY, Cory (2012): An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production*, 20(1), 103–118. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.08.002>
- SACHS, Jeffrey (2008): *Common Wealth: Economics for a Crowded Planet*. London: Allen Lane.
- SCHUMACHER, E. F. (1973): *Small is Beautiful. A Study of Economics as if People Mattered*. London: Blond & Briggs.
- SCHWARZER, A. Johannes (2014): Growth as an Objective of Economic Policy in the Early 1960s: The Role of Aggregate Demand. *Cahiers d'économie Politique*, 67(2), 175–206. Online: <https://doi.org/10.3917/cep.067.0175>
- SIEW, Y. J. Renard (2015): A Review of Corporate Sustainability Reporting Tools (SRTs). *Journal of Environmental Management*, 164(60), 180–195. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2015.09.010>
- STIGLITZ, E. Joseph (2012): *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. London és New York: W.W. Norton & Company.
- SZENNAY Áron (2020): A vállalati társadalmi felelősségvállalás megközelítései és a fenntartható fejlődés. *Közgazdasági Szemle*, 67(10), 1057–1074. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.10.1057>
- TOMKA Béla (2011): *Gazdasági növekedés, fogyasztás és életminőség*. Budapest: Akadémiai.
- TORELLI, Riccardo (2021): Sustainability, Responsibility and Ethics: Different Concepts for a Single Path. *Social Responsibility Journal*, 17(5), 719–739. Online: <https://doi.org/10.1108/SRJ-03-2020-0081>
- TÓTH Gergely (2003): Vállalatok környezeti érdemrendje – A vállalati fenntarthatóság minősítéséről és ennek nehézségeiről. *Kövász*, 7(1–2), 5–26.
- VOLLRATH, Dietrich (2020): *Fully Grown: Why a Stagnant Economy Is a Sign of Success*. Chicago: Chicago University Press. Online: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226666143.001.0001>
- ZSUPANEKNÉ Dr. Palányi Ildikó (2005): *A fenntartható növekedés makrogazdasági és vállalati szinten*. Online: http://publikaciotar.uni-bge.hu/112/1/ewp_0504_09.pdf